

Knjiga kao ljudski, intelektualni i profesionalni portret Branka Fučića

Marijan Bradanović, *Branko Fučić – povjesničar umjetnosti i konzervator*, Rijeka: Društvo povjesničara umjetnosti Rijeke (Biblioteka Povjesničari umjetnosti), 2022.

Recentne publikacije posvećene povjesničarima umjetnosti i konzervatorima

Društvo povjesničara umjetnosti Rijeke osnovano je 1992. godine s ciljem unaprjeđenja struke povijesti umjetnosti te jačanja njezina udjela u javnom životu grada i regije. Seriju publikacija posvećenu značajnim riječkim povjesničarima umjetnosti – unutar biblioteke Povjesničari umjetnosti – započelo je 2009. godine te je dosad objavilo publikacije posvećene opusima Borisa Vižintina (2009.), Vande Ekl (2009.) i Radmile Matejčić (2020.) Ova serija manjeg formata popularno-znanstveno i kulturološki njeguje sjećanje na važne prethodnike struke, ali i ističe vrijednost, važnost i aktualnost njihovih doprinosa i za sadašnjost.

Autor četvrte knjige u nizu naslovljene *Branko Fučić, povjesničar umjetnosti i konzervator* objavljene 2022. godine je Marijan Bradanović s Katedre za zaštitu, prezentaciju i interpretaciju baštine Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Profesor Bradanović kao član raznih povjerenstava za napredovanja, za ocjene doktorskih radova ili kao recenzent intenzivno surađuje s Katedrom za

zaštitu kulturne baštine Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koju činimo redoviti profesori Zlatko Jurić, Marko Špikić i ja. U našoj djelatnosti smo prvenstveno usmjereni na istraživanje povijesti i teorije konzerviranja pa je to i bio razlog zašto je i kolegu Špikića i mene odabrao za recenzente knjige o Branku Fučiću.

S druge pak strane Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske je u posljednjih desetak godina organiziralo niz skupova posvećenih zaslužnim povjesničarima umjetnosti i konzervatorima: Anđeli Horvat (2011.), Arturu Schneideru (2013.), Radovanu Ivančeviću (2014.), Gjuri Szabi (2015.) i Olgi Maruševski (2018.) nakon kojih su objavljeni i zbornici. Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu u suradnji s Književnim krugom Split organizirao je 2021. godine skup posvećen Ljubi Karamanu, a zbornik bi trebao uskoro biti objavljen.

Ovo vraćanje u prošlost djelima prethodnika svjedoči o razvoju disciplina povijesti umjetnosti i povijesti konzerviranja u Hrvatskoj, o promjenama metoda, dolasku do novih spoznaja i (re)valorizaciji prethodnika. Slabo je poznato da je Branko Fučić, kojega je profesor Bradanović i osobno poznao, neposredno nakon Drugoga svjetskog rata djelovao i kao konzervator. Upravo tom segmentu njegova djelovanja, koji ga je trajno obilježio, posvećen je velik dio ove knjige pisane dijelom esejističkima, a dijelom znanstvenim stilom. Subjektivnim tonom, ali ipak nenametljivo u bilješkama ili usput, obojen je esejistički dio obogaćen i autorovim sjećanjima. Znanstvenim stilom pisan je prvenstveno dio koji donosi niz novih arhivskih dokumenata koji svjedoče o poraću Drugoga svjetskog rata.

Povjesničar umjetnosti i konzervator Branko Fučić

Povod publikaciji posvećenoj akademiku Fučiću, koja je zbog pandemije kasnila, bila je stota obljetnica njegova rođenja. Za razliku od recentnih publikacija posvećenih akademiku, među kojima treba istaknuti biografiju Josipa Žgaljića *Branko Fučić (od Dubašnice do Dubašnice)* iz 2001. godine, kao i međunarodni znanstveni skup *Az grišni diak Branko pridivkom Fučić* održan 2009. te istoimeni zbornik objavljen 2011. pod uredništvom Tomislava Galovića, ova se knjiga razlikuje

svojom usmjerenošću na povijesnoumjetnički i konzervatorski segment njegova djelovanja.

Knjigu otvaraju poglavlja *Okvir i Motiv* koja uvode u temu i razlog bavljenja njome. Slijedi poglavlje *Trostruki Bodul, Vlah, čobanin* koje govori o Fučićevu podrijetlu, odrastanju i interesima. Slijedi prvo od dva poglavlja s najvećim znanstvenim doprinosom naslovljeno *U ratno doba na Mudroslovnom fakultetu* vrijedno u kontekstu povijesti nastave povijesti umjetnosti pod profesorima Peterom Knollom (1872. – 1943.), Arturo Schneiderom (1879. – 1946.) te povjesničarom Ljudmilom Hauptmannom (1884. – 1968.), a na osnovi dokumenata iz Arhiva Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Drugo takvo poglavlje vrijedno za povijest konzerviranja naslovljeno *Neukrotiv pripravnik Karamanovog Konzervatorskog zavoda* pokazuje izazove poraća Drugoga svjetskoga rata. Knjiga je upotpunjena poglavljima *Bilješka o Fučićevu konzervatorskom fotografskom opusu* te *Od asistenta do akademika*, sažetkom na engleskom jeziku, životopisom, popisom nagrada i priznanja te izborom iz bibliografije.

Jedan od najistaknutijih riječkih povjesničara umjetnosti, specijalist za istarsko zidno slikarstvo, glagoljičku epigrafiju i srednjovjekovnu skulpturu prikazan je i kao stručnjak senzibiliziran i za konzerviranje kulturne baštine. Povijesnoumjetničko inventariziranje, otkrivanje i obradu kulturne baštine u kontinentalnoj Hrvatskoj još je u prvim desetljećima 20. stoljeća započeo Gjuro Szabo (1875. – 1943.). Ljubo Karaman (1886. – 1971.) je između dva rata isto to započeo u Dalmaciji, dok su u vrijeme Drugoga svjetskog rata i nakon njega teren kontinentalne Hrvatske upoznavale i obrađivale Anđela Horvat (1911. – 1985.) i Ana Bogdanović/Deanović (1919. – 1989.). Nakon rata su slične pothvate u Dalmaciji poduzimali Cvito Fisković (1908. – 1996.) i Lukša Beritić (1889. – 1969.).

Pothvat istraživanja umjetničke topografije u Istri u razdoblju nakon NOB-a započeo je Branko Fučić. Ova knjiga je i sjajan doprinos u proučavanju odnosa među institucijama i kolegama u neposrednom poraću. Na fotografijama se može vidjeti Ljubu Karamana, Tihomila Stahuljaka, Anđelu Horvat, Ljubu Karamana, Ferdu Hauptmanna, Anu Deanović, Janeza Žena, Franceta Stelèta, Ivu Perčić, Aleksandra Perca, Doricu Juretić itd.

Branko Fučić je, slično kao Mijat Sabljar, Gjuro Szabo ili Anđela Horvat, svoja opažanja stanja povijesne, kulturne i etnološke baštine Istre, Kvarnera i Hrvatskog primorja bilježio u svoje bilježnice. Budući da nije bio vozač, Fučićev obilazak implicirao je drukčije, poniznije, iskustveno i detaljnije doživljavanje pokrajine i odnosa njezinih sastavnica iz perspektive hodača. U knjizi se spominju i bolni žuljevi, putovanje zaprežnim kolima seljaka, druženje sa župnicima i neposredno upoznavanje baštine. Fučić nije htio postati uredski čovjek, nego stručnjak prekaljen iskustvom s terena, u čemu mu je pomagalo njegovo široko humanističko i filološko obrazovanje. U svome nastojanju je, usprkos nerazumijevanju nadređenih službi, uživao potporu JAZU-a, koja je imala i političku težinu podupiranja dokazivanja slavenstva/hrvatstva Istre, istražujući glagoljsku epigrafiju te s njome povezane kulturne i povijesne fenomene.

Kasniji akademik te dvostruki doktor znanosti (povijesti umjetnosti s ljubljanskog sveučilišta pod mentorstvom Franceta Stelèta i počasni doktor teologije – *Doctor theologiae honoris causa*) Branko Fučić rođen je u Bogovićima u Dubašnici na otoku Krku 8. rujna 1920., a umro u Rijeci 31. siječnja 1999. godine. Njegova učiteljska obitelj se 1922. godine preselila u Generalski stol, a 1927. u Zagreb, gdje je 1938. završio realnu gimnaziju, a 1944. Mudroslovni, danas Filozofski fakultet na kojem je diplomirao povijest umjetnosti s klasičnom arheologijom, nacionalnu i opću povijest te talijanski jezik. Njegovo rodno mjesto Dubašnica je u studijskoj dokumentaciji Mudroslovnog fakulteta tako od 1939. godine nekoliko puta mijenjala političko-administrativnu pripadnost Banovini Hrvatskoj, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Kraljevini Italiji te naposljetku Narodnoj Republici Hrvatskoj. Dinamične mijene država, uprava i vlasti uz socijalne promjene obilježile su i oblikovale kako našu prošlost, tako i suvremenost.

Od ljeta 1945. do jeseni 1947. godine radio je na području Istre, Kvarnera i Hrvatskog primorja kao konzervator Konzervatorskog zavoda u Zagrebu te novoosnovanog Konzervatorskog zavoda u Rijeci. Bilo je to pretežito seosko područje dvoglasja tijesnih intervala iliti istarske pentatonske ljestvice i spomenika glagoljičke pismenosti. To ga je iskustvo trajno usmjerilo prema istraživanju srednjovjekovnog zidnog

slikarstva i glagoljskih epigrafskih natpisa i grafita, izradi umjetničke topografije te obradi kulturnohistorijske baštine Istre i Kvarnera. Osobito se bavio i istraživanjem Istarskog razvoda. Od 1948. bio je vanjski suradnik JAZU-a, a od veljače 1949. do 1952. godine asistent na Historijskom institutu JAZU-a, dok je od 1952. radio u ustanovama pod okriljem Akademije u Rijeci. Svoje je spoznaje objavljivao u periodikama JAZU-a te u ostalim znanstvenim publikacijama. One su nakon osamostaljenja Hrvatske postale osnova za niz popularnih radijskih emisija te danas rasprodanu knjigu pod naslovom *Terra incognita*. Težište Bradanovićeve knjige je manje poznato i rasvijetljeno rano razdoblje njegova djelovanja iako se dotiče i društvene izoliranosti zbog političke nepodobnosti, kao i složenih društvenih i političkih odnosa u socijalističkoj Jugoslaviji.

Publiciranje pedesetak dosad neobjavljenih fotografija kulturne baštine Istre, Kvarnera i Hrvatskog primorja

Osobitost knjige je publiciranje pedesetak pomno odabranih dosad neobjavljenih fotografija kulturne baštine Istre, Kvarnera i Hrvatskog primorja koje je u vrijeme svoga konzervatorskoga i kasnijeg istraživačkog djelovanja fotografirao Branko Fučić.

Fotografije svjedoče o njegovim interesima i težnji za dokumentiranjem stanja na terenu, što je omogućavalo i rad izvan lokaliteta. Riječ je o važnim povijesnim dokumentima stanja u trenutku snimanja kako pojedinačnih kulturnih dobara, tako i određenih ambijenata i graditeljskih cjelina koje su pretrpjele ratne gubitke svoga tkiva, ali i kasnije izmjene uvjetovane razvojem u poslijeratnoj Jugoslaviji. Stoga osobito treba istaknuti vrijednost nekih od tih fotografija kao svjedočanstva nekadašnjih ambijenata te kao nositelja dokumentarne i povijesne vrijednosti. U nekima od njih se u kadriranju, svjetlu i kompoziciji fotografija uočava i likovni senzibilitet koji je odražavao i kratko iskustvo studija slikarstva na Umjetničkoj akademiji u Zagrebu.

Fotografska Zbirka Fučić dostupna je na mrežnim stranicama fototeke Ministarstva kulture i medija na poveznici <http://fototeka.min->

kulture.hr/hr/Zbirke/Zbirka Branka Fučića_86. Objedinjuje 1280 predmeta iz zbirke fototeke Ministarstva kulture i medija, kao i Konzervatorskog odjela u Rijeci, a obradila ih je i javno dostupnima učinila kolegica Sanja Grković.

Detalji osobnosti i života Branka Fučića

Osobno mi je Branko Fučić bio poznat po knjizi o istarskim freskama, knjizi *Apsyrtides* o kulturnoj baštini cresko-lošinjskog arhipelaga te kao suautor nezaobilaznog *Leksikona ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. Knjiga profesora Bradanovića čitatelja podrobnije upoznaje s likom i djelom Branka Fučića. Prikazuje ga kao čovjeka široke naobrazbe i spoznaja, koji je svoju djelatnost shvaćao krajnje ozbiljno, krećući od temelja, ali i kao igru. Mnoge je postavbe izložbi i prijelome knjiga oblikovao vlastitim rukama i znanjem, sposobnostima i vještinama. Knjiga mi je otvorila uvid u Branka Fučića kao čovjeka britkog uma, pomne analize, erudita koji je uključivao i humanističke i duhovne spoznaje. Bio je sjajan u korištenju, interpretaciji i primjeni svih povijesnih disciplina, uključujući pomoćne povijesne znanosti kao što su epigrafika i heraldika. Neposredan, direktan, usredotočen na važno, ali i spreman svoje spoznaje podijeliti sa širom i užom javnošću. U tom su kontekstu bile važne njegova publicistička i izložbena djelatnost s pretežitim težištem na glagoljici te kasno-srednjovjekovnoj i ranonovovjekovnoj kulturi i umjetnosti koje su često pripadale domeni vernakularne umjetnosti i kronike svakodnevnog života, čime je i u tom aspektu bio ispred svoga vremena.

Branko Fučić bio je i literarno nadaren pa je 1930-ih i 1940-ih godine pisao i objavljivao sjetnu poeziju u časopisima katoličke i nacionalne orijentacije, a prema riječima profesora Bradanovića imao je kompleks prema autorima za koje je smatrao da pišu mnogo vještije i uzvišenije od njega. Ipak, njegovi tekstovi koji su se zasnivali na pomnom analizom dobivenim činjenicama i podacima odoljeli su sudu vremena za razliku od nekih koji nisu odoljeli duhu vremena. Pogotovo mi je zanimljivo bilo čitati ulomke njegovih izvješća i tekstova koji svjedoče o njegovoj erudiciji, širini i životnosti, težnji uživljanja u ljude prošlih vremena i

njihovu perspektivu gledanja na svijet. Fascinantan je i njegov sintetski pristup temama koji se nije zadržavao samo na materijalnim, arheološkim i povijesnoumjetničkim aspektima, nego je uključivao kulturnohistorijske, povjesničarske i etnološke aspekte, kao i vrlo originalno korištenje mirisa u opisu povijesnih krajolika i lokaliteta. Upravo zbog sintetskog pristupa treba naglasiti da je rođen na blagdan Rođenja Marijina (Malu Gospu) 1920., a umro na blagdan don Ivana Bosca 1999. godine. Iako je bio praktični vjernik, imao je otpor prema kolektivismu, a privlačile su ga ideje francuskoga personalizma kojima je ostao vjeran cijeloga života. Osobito je bio blizak s franjevcima trećoredcima glagoljašima.

Preporuka vrijednog štiva

Profesor Bradanović je u pravu kada tvrdi da je Fučićeva djelatnost slična onoj Cvite Fiskovića, pogotovo u segmentu naglašavanja sudjelovanja domaćega stanovništva u povijesnim umjetničkim fenomenima. Fučić jest dio nove poslijeratne generacije povjesničara umjetnosti koja je htjela pokazati i dokazati slavenski odnosno hrvatski segment lokalne povijesti, što je bila reakcija na mnoga posezanja i kolonijalistički intonirane prethodne interpretacije. Suvremena ideja nacija je prilično recentna, no bila je vrlo moćna u obliku političkih težnji za etnički čistim područjima. Naši krajevi su tijekom povijesti najčešće bili mjesta susreta civilizacija, etnosa i jezika koji su se spajali u nove entitete. Koliko god da je poraće Drugoga svjetskog rata iz perspektive političkih doktrina etnički čistih područja u političkom smislu još osjetljivo, suvremeno povijesno istraživanje i tumačenje toga vremena je vrlo važno. Danas se i kod nas i u Italiji istražuju i objavljuju mnogi radovi o osjetljivom razdoblju između dva rata te o razdoblju Drugoga svjetskog rata i poraća. Pred nama se i u tom kontekstu nalazi vrijedna knjiga. Iz teksta knjige razvidno je da je arhivske građe mnogo te da je profesor Bradanović za ovu knjigu morao napraviti najuži izbor.

Iz ovog kratkog prikaza vidljivo je da je riječ o vrijednom štivu za stručnjake i studente iz domene povijesti umjetnosti, arhitekture te konzerviranja kulturne baštine, ali i šire za osobe zainteresirane za

prošlost, kulturu i umjetnost te očuvanje ambijenta, pružajući ljudski, intelektualni i profesionalni portret jednog velikog i skromnog čovjeka spremnog na molitvu, ali i obući radnički „trliš“ i zasukati rukave, kakvi su i krčki franjevci glagoljaši. Toplo preporučujem ovu knjigu, ali i izvorne Fučićeve tekstove jer su njegovi zaključci i studije odoljeli sudu vremena.

Franko ĆORIĆ